

МІЖНАРОДНА ПОЛІТОЛОГІЯ

УДК 327.56:94

Б. В. ГОЛЯНИЧ

СПІЛЬНІ БЕЗПЕКОВІ ІНІЦІАТИВИ КРАЇН ВЕЙМАРСЬКОГО ТРИКУТНИКА У КОНТЕКСТІ АГРЕСИВНОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЩОДО УКРАЇНИ

Проаналізовано і визначено роль кожної з країн Веймарського трикутника у контексті агресивної політики Російської Федерації щодо України та ефективність виконаних ними завдань. Розглянуто основні спільні безпекові ініціативи країн Веймарського трикутника у врегулюванні російсько-українського конфлікту дипломатичним шляхом.

***Ключові слова:** Веймарський трикутник, російсько-український конфлікт, політика.*

Голянич Б. В. Общие инициативы стран Веймарского треугольника по безопасности в контексте агрессивной политики Российской Федерации в отношении Украины

Проанализирована и определена роль каждой из стран Веймарского треугольника в контексте агрессивной политики Российской Федерации в отношении Украины и эффективность выполненных ими задач. Рассмотрены основные общие инициативы стран Веймарского треугольника по безопасности по урегулированию российско-украинского конфликта дипломатическим путем.

***Ключевые слова:** Веймарский треугольник, российско-украинский конфликт, политика.*

© ГОЛЯНИЧ Богдан Васильович — здобувач Воєнно-дипломатичної академії імені Євгенія Березняка, помічник начальника Науково-дослідного інституту — юрисконсульт

Holianych Bohdan. Joint security initiatives of the countries of the Weimar triangle in the context of aggressive policy of the Russian Federation towards Ukraine

The role of each Weimar Triangle country in the context of aggressive policy of the Russian Federation towards Ukraine and the effectiveness of their tasks has been analyzed and defined. The main joint security initiatives of the Weimar Triangle countries in the settlement of the Russian-Ukrainian conflict by diplomatic means are considered.

Key words: *Weimar Triangle, Russian-Ukrainian conflict, politics.*

Роль Європейського Союзу, як самостійного гравця в сучасній загальноєвропейській системі безпеки за останні роки значно посилилась. Головним завданням для проведення спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС залишається дипломатія, яка, в разі потреби, підкріплюється торговельним зв'язком, допомогою, безпековими та оборонними заходами. Ця політика спрямована насамперед на розв'язання конфліктів та досягнення міжнародного порозуміння.

Із розв'язанням російсько-українського збройного конфлікту порушився порядок існуючої європейської та світової системи безпеки. Події в Україні стали поштовхом у пошуках нових і більш ефективних форматів взаємодії в галузі безпеки. У зв'язку з розбіжністю інтересів та поглядів країн-членів ЄС щодо російсько-українського збройного конфлікту, а також східноєвропейського напрямку в цілому, перед Європою постали нові труднощі.

Цей тягар на себе взяло неформальне міжнародне об'єднання Німеччини, Польщі та Франції під назвою Веймарський трикутник. Саме країни Веймарського трикутника мають необхідний потенціал для того, щоб залучити якомога більше країн-членів ЄС для врегулювання російсько-українського збройного конфлікту дипломатичним шляхом.

Питання ролі країн Веймарського трикутника у контексті агресивної політики Російської Федерації щодо України досліджували вітчизняні та іноземні фахівці, такі як О. Русова, О. Александров, В. Химинець, Ф. Карбер, Томас Д. Грант, А. Аржаковський. Зокрема О. Русова розглядала роль

Веймарського трикутника у вирішенні російсько-українського конфлікту за допомогою економічних санкцій та міжнародної ізоляції Російської Федерації¹. О. Александров у своїй науковій статті надав рекомендації для врахування їх Україною при вирішенні проблем забезпечення власної безпеки². Однак питання спільних безпекових ініціатив країн Веймарського трикутника у контексті агресивної політики Російської Федерації щодо України потребує більш глибокого розгляду.

У кінці листопада 2013 року піддалися справжньому випробуванню відносини країн Веймарського трикутника та Росії. Все це пов'язано з українською кризою, зокрема голови зовнішньополітичних відомств Німеччини, Франції та Польщі ініціювали переговори між владою та опозицією в Україні, результатом яких 21 лютого 2014 року стало підписання Угоди про врегулювання кризи.

Після відносної стабілізації внутрішньополітичної ситуації в Києві, осередком кризи став Крим. 31 березня 2014 році у місті Веймар міністри закордонних справ країн Веймарського трикутника у своїй спільній заяві засудили анексію Криму Росією і визнали загрозу територіальній цілісності України з боку Російської Федерації. Також міністри закликали російську владу відмовитись від подальшого загострення ситуації в Україні і підтримали ідею започаткування діалогу між країнами³.

В інтерв'ю польському радіо глава МЗС Польщі Р.Сікорський в лютому 2014 року запевнив, що Польща, Франція і Німеччина відкидають російські аргументи на користь анексії Криму та дотримується думки, що не існує права вторгнення на територію суверенної держави з метою захисту власних громадян. Водночас він наголосив, що українці повинні вирішити для себе, в які об'єднання вони хочуть інтегруватися: в ЄС чи у проекти під егідою Росії.

Варшава ж схилилась, виходячи з найбільш радикальних настроїв, приєднатись до осі Вашингтон – Лондон.

Колишній посол Польщі в Німеччині Янош Райтер зазначав, що агресія проти України, це проблема не лише однієї країни, а всього континенту, і ця проблема реальна, а не

абстрактна – як свого часу населення Німеччини і Польщі сприймали війну в Афганістані⁴.

Незначного взаємопорозуміння між країнами Веймарського трикутника вдалося досягти лише в липні 2014 року. Авіакатастрофа в Україні, в якій загинуло 300 пасажирів літака малайзійських авіаліній, суттєво змінила правила гри на міжнародній арені і показала, що українська криза це не внутрішній конфлікт в рамках однієї країни, а повномасштабний виклик європейській і світовій системам безпеки. Німеччина та Франція виступили єдиним фронтом з Польщею та Великобританією за посилення санкцій проти Росії.

Канцлер Німеччини Ангела Меркель у своєму інтерв'ю Frankfurter Allgemeine Zeitung зазначила, що «Росія знову повертається до старого способу мислення, який полягає в поділі світу на сфери впливу. А це не узгоджується із сьогоdnішніми реаліями міжнародного співробітництва та адаптацією інтересів, сформованих після завершення «холодної війни». Також, канцлер наголосила, що «анексія Криму суперечить нормам міжнародного права» і дорікнула Росії в дестабілізації ситуації в окремих регіонах України. Німецький уряд абсолютно не погоджується з деякими аспектами внутрішньополітичного розвитку Росії»⁵.

Зі свого боку міністр закордонних справ Німеччини Ф.-В. Штайнмайер пояснив, що економічні санкції проти Росії повинні повернути її за стіл переговорів, якими б болючими вони не були для європейців⁶.

Німеччина перша продемонструвала свої дії стосовно Росії, відмовившись будувати тренувальний центр для російської армії, який німецький концерн Rheinmetall зобов'язувався поставити Росії за 100 мільйонів євро. Ці дії засвідчили про завершення певного етапу в двосторонніх російсько-німецьких відносинах. Цей вчинок німецького уряду показав, що в питаннях європейської безпеки не може бути компромісів і для її забезпечення держава може піти навіть на найбільш непопулярні заходи. Як вважає Я. Райтер, спроба включити Росію до західного світу не вийшла. Щоб в майбутньому відновити від-

носини з Росією, сьогодні треба зберегти єдність західного світу і вірність його принципам. Вони не можуть бути предметом компромісів⁷.

На початку жовтня 2014 року в Польщі змінився уряд, новий прем'єр-міністр Єва Копач пообіцяла допомогти Україні в економічній, політичній і військовій трансформації, але при цьому підкреслила, що, насамперед, відповідальність за реформування держави лежить на самих українцях. А також заявила, що для Польщі та її громадян ключовим є питання припинення збройної боротьби в Україні і консолідація української держави⁸.

Ключову роль серед країн Веймарського трикутника у врегулюванні російсько-українського конфлікту сьогодні відіграє Німеччина. Канцлер Німеччини Ангела Меркель стала лідером у питанні конфлікту з Росією. Завдяки Німеччині вжито дієві санкції ЄС проти Росії у березні 2014 року та розширено їх у липні та вересні 2014 року та зірвано втілення проекту трубопроводу «Південний потік». Німеччина переконала Францію з групи скептиків щодо питання санкцій задля впливу через Париж на інші південні держави-члени.

На сьогодні ЄС для вирішення конфлікту здійснює такі заходи: санкції проти Росії, пошук форматів переговорів для врегулювання певних аспектів конфлікту дипломатичним шляхом та фінансова підтримка України. Також в цьому напрямі і проводить політику Німеччина.

Для припинення бойових дій на Сході України Німеччина активно підтримує санкції проти Росії і водночас працює для створення умов, за яких їх можуть скасувати в майбутньому. Мова йдеться про підтримку роботи контактної групи, створеної під егідою ОБСЄ, та узгодження дій об'єднаної Європи зі США. Уряд Німеччини розуміє, щоб скасувати санкції проти Росії необхідний прогрес у врегулюванні конфлікту, адже невідомо, скільки погоджуватимуться терпіти скептично налаштовані щодо санкцій держави-члени ЄС.

Головним партнером Німеччини у вирішенні російсько-української кризи є безперечно, Франція. Франція – важливий гравець у європейській системі безпеки, що прагне стабільності

на континенті. Ангела Меркель координує свою роботу з президентом Франції, залучаючи його до врегулювання конфлікту («нормандський формат»). «Нормандський формат» – це зустріч у чотирьохсторонньому форматі – Україна – Німеччина – Франція – Росія – для вирішення збройного конфлікту на Сході України. Французька сторона брала дуже активну участь у всіх переговорах щодо Мінських домовленостей.

Прагнучи зміцнити свої позиції в Європі, Франція останніми роками активно долучається до формування політики ЄС на східному напрямку. Як показує практика, ведення переговорів німецько-французьким тандемом у «нормандському форматі» позитивно схвалено південними державами-членами ЄС. Участь Франції у врегулюванні української кризи має вкрай важливе значення. Це є наслідком її зобов'язань у рамках Європейського Союзу, G7, Ради безпеки ООН та її власних безпекових інтересів щодо європейського сусідства. Як лідер серед держав-членів ЄС, Франція виступає активним та справедливим посередником у переговорах між Росією та Україною в рамках «нормандського формату», маючи багатий досвід з урегулювання регіональних конфліктів – Нагірний Карабах та Грузія. Деякі українські політики зазначають, що якби до врегулювання конфлікту не залучалась Німеччина, то, ймовірно, Франція не стала б частиною цього процесу.

На Берлінському саміті 12 вересня 2015 року сторони «нормандської четвірки» ухвалили «План Мореля», названий на честь французького дипломата П'єра Мореля. Цей план передбачав проведення виборів у тимчасово непідконтрольних Україні окремих районах Донецької та Луганської областей з метою врегулювання збройного конфлікту на Донбасі. Президент України Петро Порошенко назвав його «особистою думкою пана Мореля», хоча П'єр Морель надав його нормандській четвірці після попереднього узгодження, зокрема, з Вашингтоном і Москвою.

Київ був дуже скептично налаштований щодо плану Мореля зв'язку з тим, що план не передбачає виконання таких обов'язкових, згідно з Мінськими угодами, елементів врегулювання,

як роззброєння бойовиків і контроль України над кордоном. Тому політичні експерти України дійшли висновку, що реалізація плану Мореля призведе до того, що Росія й далі контролюватиме Донбас, тоді як Україна матиме лише формальний зв'язок з Донецькою та Луганською областями.

Враховуючи певну залежність від Заходу, а також складну політичну та економічну ситуацію, Київ був змушений погодитися з деякими частинами плану під час зустрічі у «нормандському форматі» в Парижі.

У рамках Європейського Союзу Франція загалом займає більш збалансовану позицію стосовно Росії, ніж Німеччина або Італія, і м'якшу, ніж Велика Британія чи Польща. Французи підтримували позицію своїх німецьких колег, аби спільно працювати над урегулюванням конфлікту, незважаючи на досить добрі відносини між німецьким канцлером і російським президентом Володимиром Путіним. Скасувавши військовий контракт із Росією 2010 року на будівництво двох універсальних десантних кораблів-вертольотоносців (відомих як «Містралі»), Франція не готова згорнути всю політичну і військову співпрацю з Росією.

Франція виступає за повну імплементацію Мінських домовленостей, хоча є політичний консенсус, що на розв'язання цього конфлікту можуть піти роки, навіть десятиліття, як і щодо інших «заморожених конфліктів», до розв'язання яких Франція і Росія залучалася⁹.

На жаль, у «переговорній групі» від ЄС не представлена Польща. Формат Веймарського трикутника, який свого часу добре спрацював у сенсі сприяння європейській інтеграції Польщі, міг би бути корисним і в справі врегулювання російсько-українського конфлікту. Такі можливості були продемонстровані під час української кризи, коли міністри закордонних справ Німеччини, Франції та Польщі виступили посередниками в переговорах В. Януковича з Майданом, у результаті яких було підписано відому угоду.

На теперішній час Польща все більше залучається до розв'язання російсько-української кризи. Насамперед це пов'язано з головуванням в Європейській Раді колишнього прем'єр-міні-

стра Польщі Дональда Туска та його тісною взаємодією з А. Меркель. Тому Польща протягом усього часу російської агресії проявляє чи не найбільшу солідарність з Україною, підтримуючи санкції ЄС проти Росії, засуджує її загарбницькі дії та вважає, що безпека в Україні – це гарантія стабільності і безпеки Польщі. З наростанням агресивної поведінки Росії та посиленням інтенсивності бойових дій на Сході України позиція Польщі стала позицією більшості країн ЄС.

12 липня 2018 року Президент України Петро Порошенко провів зустріч з Президентом Франції Еммануелем Макроном у рамках робочого візиту до Брюсселя для участі у заходах Саміту НАТО. Президенти обговорили безпекову ситуацію на Донбасі та узгодили подальші кроки для забезпечення виконання Мінських домовленостей і запровадження миротворчої місії ООН. Визнали за необхідне активізувати переговорний процес у Нормандському форматі. Глава держави подякував за рішення ЄС продовжити економічні санкції до 31 січня 2019 року¹⁰.

У співпраці України з ЄС у сфері зовнішньої політики і безпеки можна виділити три напрями: взаємодія України і ЄС у міжнародному і регіональному вимірах заради спільної безпеки; допомога ЄС у зміцненні стійкості і безпеки України; внесок України у безпеку Європи¹¹.

Отже, головними завданнями країн Веймарського трикутника та інших членів ЄС було залучення Росії в реальний миротворчий процес. Ініціативи країн Веймарського трикутника щодо врегулювання російсько-українського конфлікту реалізуються тільки при зміні зовнішньополітичного курсу Росії. Всі держави-члени ЄС повинні виробити єдину позицію щодо Росії, як суб'єкта міжнародних відносин.

Виконання Росією умов, висунутих «нормандським форматом» щодо врегулювання українсько-російського конфлікту можливе лише у разі приєднання до переговорів стосовно конфлікту на Донбасі Сполучених Штатів Америки.

Крім США, до оновлення формату переговорів повинна долучитися Польща. Посол Польщі в Україні Я. Пекло вже заявив про наміри його країни долучитися до оновленого

«нормандського формату». «Польща воліє бачити в його складі США та ЄС. Причому ЄС як союз, а не Францію та Німеччину окремо, тобто щоб були задіяні й держави-сусіди України. Без Польщі чи Румунії говорити з Росією про її агресію складно», – вважає посол Польщі в Україні¹².

Країни Веймарського трикутника якнайкраще можуть сприяти зупиненню агресії Російської Федерації проти України. Франція та Німеччини – лідери процесу європейської інтеграції, а Польща – це стратегічний партнер України, що підтримує її проєвропейські прагнення. Однак не потрібно виключати можливість врегулювання конфлікту при розширенні формату переговорів: участь представників США і ЄС; участь країн-гарантів безпеки України за Будапештським меморандумом; залучення можливостей Генеральної асамблеї ООН і Ради Безпеки ООН.

1. *Русова О. С.* Роль країн Веймарського трикутника у врегулюванні конфліктів на пострадянському просторі: російський чинник // Актуальні проблеми політики. 2015. № 55. С. 41-50. 2. *Александров О. С.* Нова стратегія національної безпеки Польщі – відповідь на європейські виклики та загрози сьогодення // Стратегічні пріоритети. 2015. № 1 (34). С. 136-138. 3. *Спільна заява міністрів закордонних справ країн Веймарського трикутника Франка-Вальтера Штайнмайера (Німеччина), Лорана Фабіуса (Франція) і Радослава Сікорського (Польща).* URL: http://www.kiew.diplo.de/Vertretung/kiew/uk/08/03_Politik/Erklaerung_Weimar.html. 4. *Захід не повинен йти на компроміс.* URL: <http://www.polradio.pl/5/132/Artykul/182928,Захід-не-повинен-йти-на-компроміс>. 5. *Merkel A.* Russland wendet sich wieder altem Denken zu. URL: <http://www.faz.net/aktuell/politik/kanzlerin-merkel-im-f-a-z-gesp-raech-russland-wendet-sich-wieder-altem-denken-zu-12941544.html>. 6. *Block N.* Außenminister Steinmeier weist Kritik an seiner Ukraine- und Russland-Politik zurück. URL: <http://www.presseportal.de/pm/110133/2739101/thuringische-landeszeitung-vorab-meldung-aussenminister-steinmeier-weist-kritik-an-seiner-ukraine>. 7. *Захід не повинен йти на компроміс.* URL: <http://www.polradio.pl/5/132/Artykul/182928,Захід-не-повинен-йти-на-компроміс>. 8. *Новий прем'єр Польщі розповіла про майбутню політику щодо України.* URL: <http://www.ukranews.com/uk/news/world/2014/10/01/138446.Noviy-premier-Polshchi-rozpovila-pro-maybutnyu-politiku-shchodo-Ukraini/>. 9. *Франція: «російсько-українська» дилема.* URL: <https://glavcom.ua/publications/franciya-rosiysko-ukrajinska-dilema-356558.html>.

10. Президент України провів зустріч з Президентом Франції. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ua/inform-center/news/66194-prezident-ukrajini-proviv-zustrich-z-prezidentom-franciji>. 11. «Розвиток спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу. Перспективи для України»: Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/2672/>. 12. Тарасенко Н. Перспективи нормандського формату як інструменту врегулювання українсько-російського конфлікту в оцінках експертів. 2016. № 17. С. 6–14. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2016/ukr17.pdf>.

Holianych Bohdan. Joint security initiatives of the countries of the Weimar triangle in the context of aggressive policy of the Russian Federation towards Ukraine

With the outbreak of the Russian-Ukrainian armed conflict, the existing European and world security systems have become ineffective. Events in Ukraine have given an impetus to the search for new and more effective formats in the field of security cooperation.

The informal international association of Germany, Poland and France under the name the Weimar Triangle assumed the burden. Countries of the Weimar Triangle have the potential to attract as many EU member countries as possible to resolve the Russian-Ukrainian armed conflict diplomatically.

The plane crash in Ukraine, in which 300 passengers of a Malaysian airline died, significantly changed the rules of the game in the international arena and showed that the Ukrainian crisis is not an internal conflict within one country, but a full-scale challenge to the European and global security systems.

Germany plays a key role among the countries of the Weimar Triangle in resolving the Russian-Ukrainian conflict. German Chancellor Angela Merkel has become the leader on the issue of the conflict with Russia. Thanks to Germany, effective EU sanctions against Russia were introduced in March 2014, expanded in July and September 2014, and the implementation of the «South Stream» («Pivdenniy Potik») pipeline project was disrupted. Germany drew France from a group of skeptics on the issue of sanctions to influence other southern countries-members through Paris.

For the cessation of hostilities in the East of Ukraine, Germany actively supports sanctions against Russia; and at the same time works to create conditions under which they can be canceled in the future. It is about supporting the work of the contact group established under the auspices of the OSCE and coordinating the actions of a united Europe with the United States.

The main partner in solving the Russian-Ukrainian crisis in Germany is undoubtedly France, that is acting in accordance with the commitments in the framework of the European Union, G7, the UN Security Council and its own security interests regarding the European neighborhood. France is an important

player in the European security system, which seeks stability on the continent. Angela Merkel coordinates her work with the President of France, engaging him in resolving the conflict (the «Norman format»).

Unfortunately, Poland is not represented in the «negotiating group» from the EU. Once worked well in the sense of promoting European integration of Poland, the Weimar Triangle format could be useful in resolving the Russian-Ukrainian conflict.

At present Poland is becoming increasingly involved in resolving the Russian-Ukrainian crisis. First of all, this is connected with the presidency in the European Council of the former Prime Minister of Poland Donald Tusk and his close cooperation with A. Merkel. Therefore, Poland throughout the entire period of the Russian aggression shows almost the greatest solidarity with Ukraine, supporting the EU sanctions against Russia, condemns its aggressive actions and believes that security in Ukraine is a guarantee of stability and security of Poland.

During the meeting on July 12, 2018, the Presidents of Poland and Ukraine discussed the security situation in Donbas and agreed on further steps to ensure the implementation of the Minsk agreements and the introduction of the UN peacekeeping mission.

The countries of the Weimar Triangle can contribute better to stopping the aggression of the Russian Federation against Ukraine. France and Germany are the leaders of the European integration process, and Poland is a Ukraine's strategic partner, which supports its pro-European aspirations. Fulfillment of the conditions set forth by the «Norman format» to resolve the Ukrainian crisis by Russia is possible only if the United States of America joins the negotiations on the conflict in Donbas. Besides the United States, Poland should join the update of the format of negotiations. Ambassador of Poland to Ukraine J. Pieklo has already announced his country's intentions to join the updated «Norman format».

Key words: Weimar Triangle, EU, Ukraine, the Russian Federation, Russian-Ukrainian conflict, politics.